

Att möta föräldrar med ett rättshaveristiskt beteende.

En pappa till en femårig son ställer krav som inte är möjliga att tillmötesgå ur verksamhetens perspektiv. Pappan ifrågasätter då förskollärarnas kompetens, nästan som om han utsatte dem för ett förhör. På kommunkontoret begär han ut personalens ansökningshandlingar för att bevisa personalens brister.

En grupp föräldrar har skapat ett gemensamt facebook-konto där förskolans personal betygssätts och får sin personlighet kommenterad. Föräldrarna kräver att barnen måste ha ett avstånd på en och halv meter mellan sig vid sovstunden för att undvika smitta. Då enhetschefen inte går deras begäran till mötes kräver de att enhetschefen byts ut.

Exemplen kan göras många kring tillfällen då föräldrar inom förskoleverksamhet utvecklar ett beteende som inte är konstruktivt och acceptabelt. Ofta handlar det om krav som inte är förenliga med skollagen eller förskolans policy, misstänksamma beskyllningar och en påstridighet som går långt över gränsen till vad som är rimligt. Hot om anmälan kan förekomma, liksom en hög benägenhet att vända sig till samhällets övriga instanser. Detta handlingsmönster, som vi i vardagligt tal kallar för "rättshaveristiskt beteende", är igenkännbart från övriga skolvärlden liksom i äldreomsorg, sjukvård och socialtjänst. Enligt många bedömare är detta ett beteende som ökar. Vi lever i ett komplext samhälle med krav, förväntningar och en betoning på kundens valfrihet. Samtidigt finns det ett stort informationsflöde via nät och massmedia med berättelser och åsikter som kan vara svåra att verifiera.

Vad som gör att vissa föräldrar utvecklar ett rättshaveristiskt beteende har personliga orsaker. Det kan handla om psykisk ohälsa. Det är också ett beteende som orsakas av en uttalad narcissistisk personlighet med en upplevelse att alltid ha rätten på sin sida, i kombination med en benägenhet till stark oro och misstänksamhet.

Till en förlossningsavdelning på sjukhuset kommer ett par för att föda. Den blivande pappan har med sig filmkamera. Men inte för att föreviga det första barnets ankomst, utan för att dokumentera allt vad personalen gör. Om något går fel vill man kunna hitta den skyldiga och ha bevis i rätten.

Information och klargöranden avfärdas ofta som bortförklaringar. Istället söker man stöd utanför förskolan:

En mamma anklagar personalen att inte byta blöjor tillräckligt ofta på de minsta barnen. Hon är inte nöjd med de försäkringar personalen ger henne, utan tar en bild av en narig och röd barnstjärt och faxar den till BUP. Nästa dag säger hon till personalen på förskolan att "nu vet BUP hur ni beter er". På BUP står personalen med ett fax på en barnstjärt och förstår ingenting.

Föräldern har liten förståelse för att det egna beteendet kan kännas kränkande och hotfullt för personalen på förskolan, vilket det ofta gör.

Det som händer vid ett rättshaveristiskt beteende är att personen upphör att mentalisera. Mentalisering är vår förmåga att se att andra människor har tankar och känslor som styr hur de beter sig, liksom vi har våra. Vi inser då också att de slutsatser vi drar om någons intentioner inte heller är en sann och objektiv bedömning och att vår tolkning influeras av vår egen historia, våra erfarenheter och den situation vi själva befinner oss i. Ett bra bemötande av föräldrar med rättshaveristiskt beteende är därför att på olika sätt hjälpa dem tillbaka till mentalisering. Det kan ske med saklig information, med öppna frågor, sammanfattningar och ett varsamt kritiskt granskande av argument genom att belysa krav från ett annat håll:

"Ni kräver att få montera kameror i förskolans lokaler så att ni kan följa verksamheten från era datorer på jobbet. Jag förstår ni är oroliga då ni vistas på en annan plats än era barn. Frånsett att Datainspektionen inte tillåter sådan övervakning; vad skulle hända med era barns integritet och skydd från obehörigas insyn? Vill vi att våra barn ska vänja oss vid att alltid vara iakttagna?"

Det är viktigt att inte avvisa föräldrarnas oro och upprördhet. Lika viktigt är det att vi inte underkänner vår egen kompetens och de lagar och regler som styr verksamheten i en förskola. Det lönar sig sällan att tillmötesgå med undantag och avsteg. Tvärtom har det

en tendens att förstärka beteendet. En regel är därför att alltid hålla fast vid det som är förskolans uppgift och målsättning och inte bli för undfallande.

På en förskola kräver ett föräldrapar via upprop på nätet ett extra föräldramöte då man är missnöjd med en förskollärare. Enhetschefen svarar att det inte blir något möte utöver de vanliga och att hen har kontroll över sin personal. Är någon orolig får man vända sig direkt till enhetschefen.

Genom att behålla såväl sitt lugn som sina rutiner i mötet med en förälder med ett rättshaveristiskt beteende, motverkas att situationen växer och blir svårhanterlig. Personalen behöver stöd att ha ett lågaffektivt bemötande och upprätthålla förskolans målsättning, då man utsätts för kritik, hot och kränkningar. Detta är särskilt viktigt eftersom personal som själv har problem med arbetsplatsen ibland lierar sig med föräldern och på sätt förstärka beteendet. Det är bra om en trygg och erfaren förskollärare blir kontaktperson när förskolan anar detta beteende hos en förälder. Kanske är insikten att dessa föräldrar existerar och att deras beteende hör samman med dem själva, det som bäst hjälper personal att bevara ett professionellt bemötande samtidigt som man värnar förskolans regler och den egna yrkes stoltheten.

Jakob Carlander

Leg psykoterapeut

Mer om föräldrar med rättshaveristiskt beteende kan du läsa i boken: "Möta människor med rättshaveristiskt beteende – Handbok för yrkesverksamma", Jakob Carlander och Andreas Svensson. Gothia utbildning.

